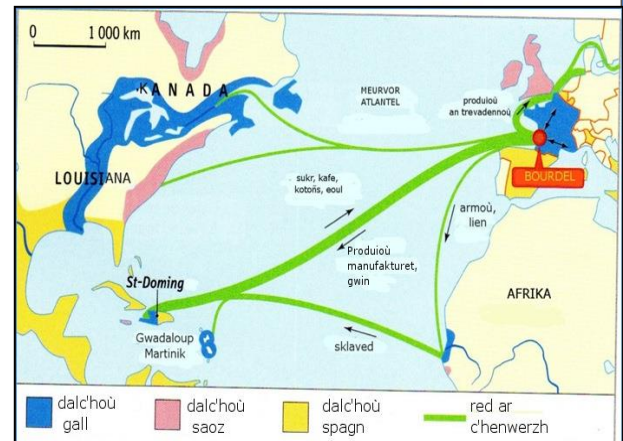
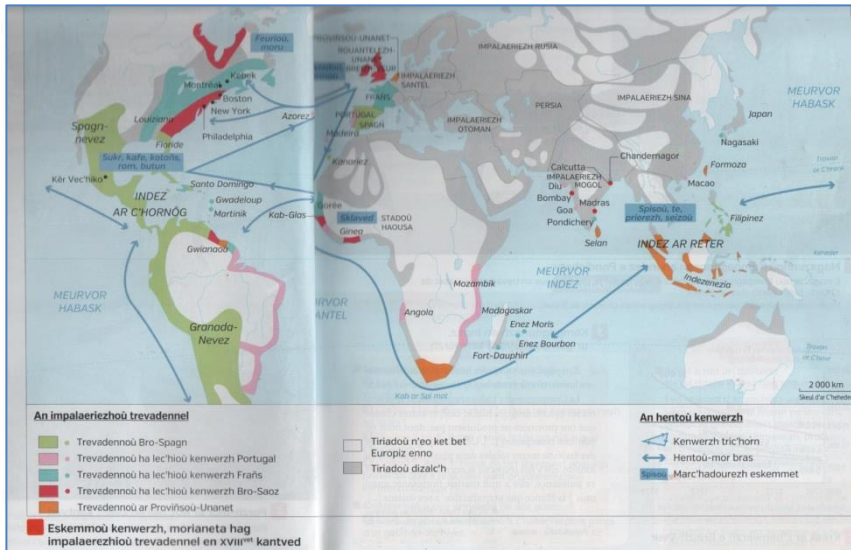

OBEREREZH : AN TRAFIKEREZH AR MORIANETA

Kudennadur : An Europiz hag ar morianeta : piv ? Pegoulz ? Penaos ? Perak ?

Dielloù evit an digoradur

Ar c'henwerzh tric'horn: kenwerzh ar porzh Bourdel en XVIIIvet kantved

Dielloù àr ar skrapadeg ha kenwerzh ar sklaved en Afrika

Diell 1: skrapet en Afrika

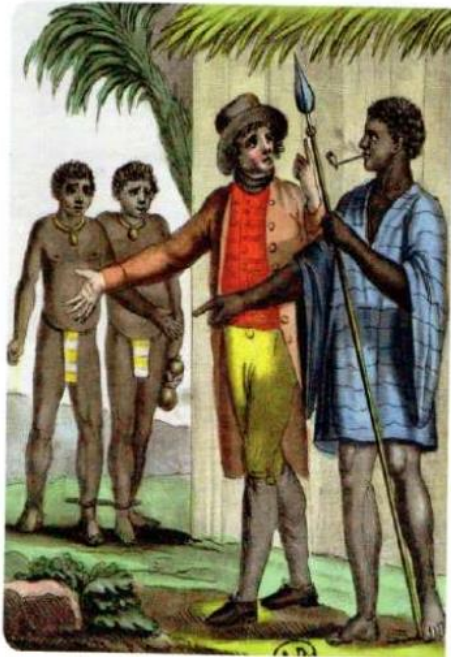
Da unnek vloaz, ar paotr yaouank Equiano a zo skrapet get chaseerien sklaved. "Un deiz pa oa aet holl dud hor familh d'o labour evel boaz, ha pa oan chomet ma-unan get ma c'hoar da ziwall an ti, daou zen hag ur vaouez (Afrikaned eus ur meuriad enebour) a lammas dreist hor mogerioù ha, kerkent, e krogont ennomp hon-daou. Hep lezel amzer deomp da youc'hal pe en em zifenn, e stankjont hor genoù, e stagent hor daouarn hag e kasjont ac'hanomp er c'hoad. »

Olaudah EQUIANO, *Ma véridique histoire*, 1789

Diell 2 : An treuz betek an aod

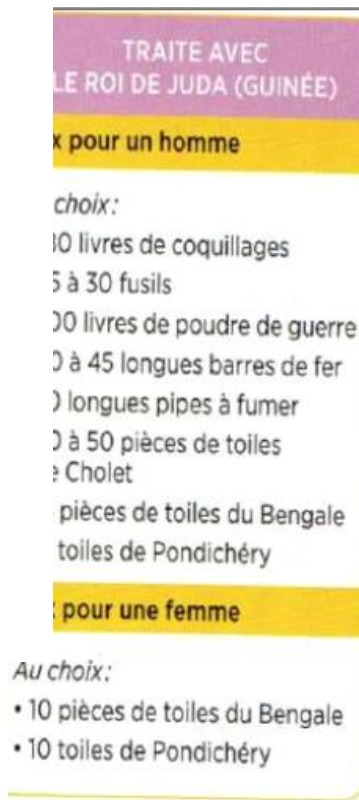
"Ha mont a reont dre zouar? Staget an eil ouzh egile get forchoù pe lêrennoù lâr, rediet da vont war droad e-pad pell amzer dre goadeier pe dezerzhioù, alies hep dour pe boued a-walc'h, e varv un niver bras anezhe. Pa erruont war an aod, ar gabiten ne bren anezhe nemet goude bout graet dezhe tremen an enselladur mezusañ. Ar surjian (chirurgien) a sell oute evel ma sell ur c'higer ouzh al loened a varc'hadata (marchander) er foar. Klask a ra gouzout ha n'o deus ket nammoù (infirmités), ha gwenn eo o dent, ha nerzhus eo o jarretoù, ha mat eo o bruched (poitrine), ha kreñv eo o c'horf; en ur ger, ha gallout a raint gouzañv al labour ma vint kondaonet dezhañ. »

B.S FROSSARD, *La cause des esclaves nègres*, 1789

Diell 3: marc'hata etre marc'hadourien europat ha senegaliz.

(engravadur Grasset de Saint Sauveur, 1796)
Goré: enezenn er Meurvor Atlantel a-dal Senegal

Video : Extrait du film *Amistad* de Steven Spielberg en 1997 : ar skrapadeg

Dielloù àr mordreizhadenn ar Meurvor Atlantel

Diell 4 : lodenn eus ar film *Amistad* eus Steven Spielberg e 1997 : stuzoù-beviñ conditions de vie bateau.

Diwallit, gallout a ra lod eus an tennadoù-mañ bout feukus evit darn ac'hanoc'h. Ret eo degas da soñj, daoust ma'z eo prouet an degouezh-mañ en istor siwazh, ez eo adkrouet amañ get c'hoarierien hepken e-barzh ur film.

Diell 5 : Mordreizhadenn ar meurvor Atlantel

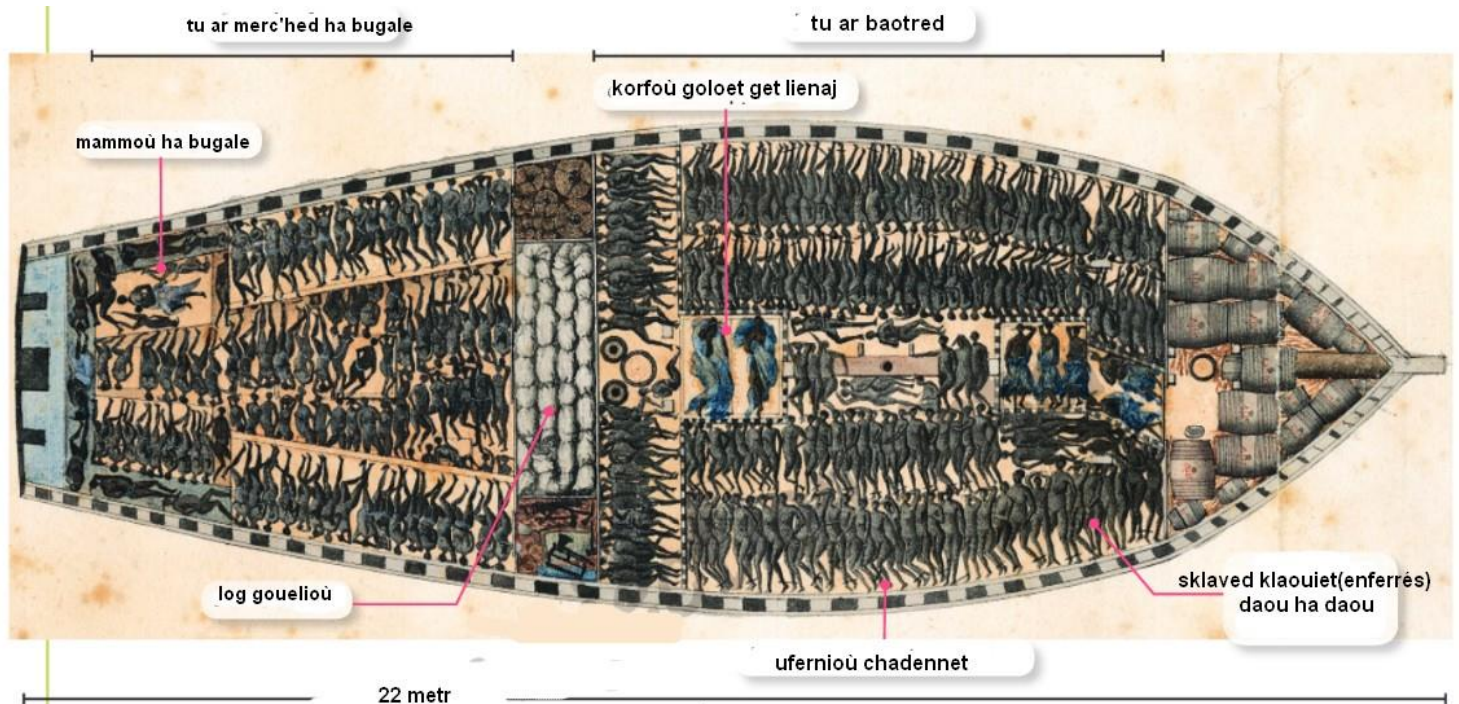
"Staliet e oamp holl dindan ar pont [...]. Strizh e oa al lec'h ha tomm ar amzer, ouzhpenn ma oa ar vag ken leun a dud ma oa diaes da bep hini da dreiñ, hag e oamp zoken mouget. Kement-se a zegas c'hwezioù fonnus, ken e teuas an aer da vout diaes-kenañ da anañ, abalamour d'ur bern c'hwezioù heugus, hag e lakaas ur c'hleñved da skignañ e-touez ar sklaved, ma varvas meur a hini [...]. Gwashaet e oa c'hoazh an degouezh truezus-se get trouz hegasus ar chadennoù, deuet da vout dic'houzañvus-kenañ; ha lastez ar privezioù. Youc'hadennoù ar merc'hed ha hirvoudoù (gémissements) an dud é vervel a rae eus an arvest-se un dra euzhus. Dre chañs evidon, marteze, e teuin buan da vout ken gwan el lec'h-se ma voe kavet ret ma lezel war ar pont zoken an amzer-pad, ha peogwir e oan yaouank ne voe ket lakaet ar chadennoù [...]. Un deiz, daou eus va c'henvroiz (compatriotes) chadennet an eil ouzh egile, é kavout gwell ar marv evit ur vuhez ken truezus, a dreuze ar rouedoù [war gostez ar vag] hag a lammas er mor.

Oludah EQUIANO, *Ma véridique histoire*, 1789

Diell 6 : Patrom ur lestr-morianeta eus XVIIIe kantved (*National Museum of American History*)

« Berniet a gantadoù, ar sklaved o deus o ufernoù chadennet. Tennet e vezont a-wechoù er-maez en aer vat. Gwalc'het e vezont get dour mor ha lakaet e vezont da "zañsal" »

Diell 6: Troc'h ar lestr trafikiñ sklaved: ar Marie-Séraphique

Dourlivadur savet diàr goulenn ar paramantour ar Marie-Séraphique, lestr morianetaer a Naoned , tro-dro 1770. Prenet en deus ar c'habiten Gaucy 307 sklav (190 paotr, 58 maouez, 59 bugel). Paramantet eo bet ar lestr get ar paramantour-marc'hadour Jacques Barthélémy Gruel. Parket eo ar sklaved àr an etrepont, da lâret eo an estaj lec'hier edan ar pont. Edan an etrepont, ez eus boued (bara, fav, riz...), barrikennadoù dour niverus ha poultr kanolioù. Mont a ra betek Sant Doming

Arroud video eus ar film *Amistad* de Steven Spielberg e 1997 : Gwerzh sklaved en Amerika

Diell 7 :Galv d'ar gwerzh sklaved

Re zu da werzhañ

« Ul lestrad paotred ha merc'hed nerzhus, yac'h ha gouest da vezañ implijet diouzhtu zo o paouez erruout eus Aod an Olifant e bourzh an *Two Brothers*. Ar mod da baeañ 'zo : an hanter gant arc'hant laosk pe en natur, an hanter all da vezañ paeet d'ar c'hentañ a viz Genver war-lerc'h, gant ur gevrat ma vez ret. Digor e vo ar werzh bemdez da zek eur e magazenn an aotrou Bourdeaux, Niv. 48, war ar porzh. D'an 19 a viz Mae 1784. John Mitchell. »

19 mai 1784. John Mitchell.

Trente nègres acclimatés

A vendre à crédit, en vente privée

Parmi eux se trouve un charpentier. Aucun n'a la réputation d'être malhonnête. Également à vendre, contre du liquide, un jeune cuisinier bien élevé, né ici, qui a servi quelques années sous les ordres d'un très bon cuisinier français à l'étranger, sa femme d'âge mûr qui est domestique (le couple est très honnête) et leurs deux enfants. Enfin, un jeune charpentier est également à vendre. S'adresser à l'imprimeur pour les conditions.

Negroes for Sale.

A Cargo of very fine stout Men and Women, in good order and fit for immediate service, just imported from the Windward Coast of Africa, in the Ship *Two Brothers*.— Conditions are one half Cash or Produce, the other half payable the first of January next, giving Bond and Security if required. The Sale to be opened at 10 o'Clock each Day, in Mr. Bourdeaux's Yard, at No. 48, on the Bay. May 19, 1784. JOHN MITCHELL.

Thirty Seasoned Negroes

To be Sold for Credit, at Private Sale.

A MONGST which is a Carpenter, none of whom are known to be dishonest. Also, to be sold for Cash, a regular bred young Negroe Man-Cook, born in this Country, who served several Years under an exceeding good French Cook abroad, and his Wife a middle aged Washer-Woman, (both very honest) and their two Children. Likewise, a young Man a Carpenter. For Terms apply to the Printer.

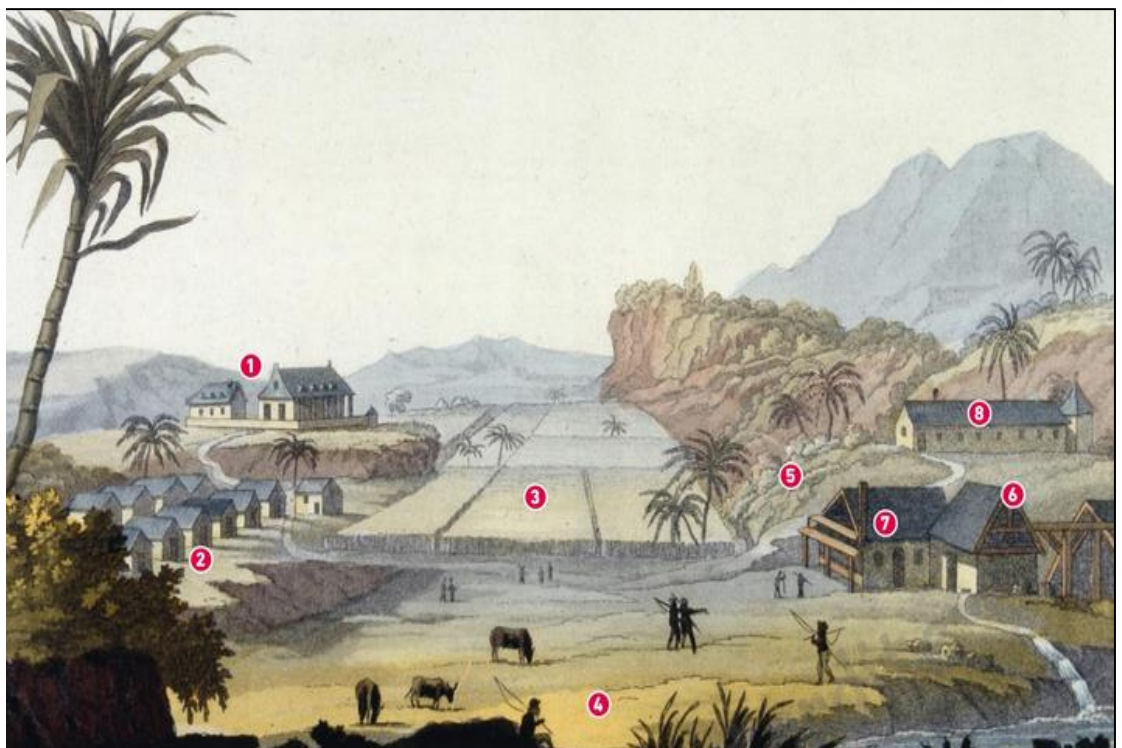
Mammenn: O. Pétré-Grenouilleau, *Les traites négrières*, Documentation photographique, n° 8032, Paris, 2003.

Arroud an abadenn *C'est pas sorcier* diffusée sur France 3 en 2001 : la canne à sucre

Diell 8 :Ur plantadeg sukr-korz en Antilhez

Pajenn an Encyclopedie 1751-1772

1. Ti ar mestr
2. Lojelloù ar sklaved
3. Plantadegoù sukr-korz
4. Ar pradoù(peuraj evit ar loened)
5. Gounidigezhioù(cultures) maniok ha bananez
6. Ar vilin dour a c'hell flastriñ ar sukr-korz
7. Ar sukrerezh hag ar c'haoter
8. Ar burerezh evit stokiñ ar sukr-korz ha dizouriñ anezhañ

10 Les cases des esclaves

« Chaque famille a sa case [...]. Les cases n'ont qu'une porte et une fenêtre. Elles sont alignées et placées à distance de l'habitation des maîtres et sous le vent, pour préserver celle-ci des incendies qui sont assez fréquents, car les Nègres font du feu dans leur case presque toute la nuit pour dissiper l'humidité [...]. Leurs lits, composés de planches, sont dans de petits enfoncements [...]. Leurs meubles sont quelques calebasses¹, un banc, une table et des ustensiles de bois. »

• B.-S. Frossard, *La Cause des esclaves nègres*, 1789.

1. Récipients faits à partir de courges.

Diell 13: Al labour en ur blantadeg

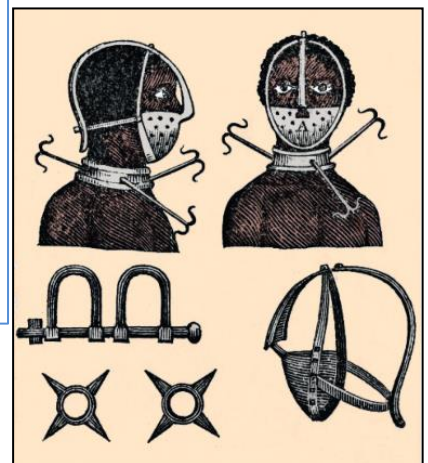
William Clark, enezennoù Antigua en Antilhez 1823, British Library, Londrez
Troc'hiñ a ra ar sklaved ar sukr korz. Àr-lerc'h e oa douget betek ar vilin evit frastrañ anezhañ. Ar perc'hennet gwenn a ro urhioù d'ar mestr-micherour, marse eñ ivez sklaved karget da aoziañ al labour.

Diell 12: benvegoù evit ar sklaved

Engravadur saoz, XIXvet kantved

Pal ar maskl evit difenn groñs d'ar sklaved en em lazhiñ é tébriñ douar. An dro-gouzoug get ur forc'h a oa evit parrad ar sklaved da achap er strouezheg

- 7) Difennet eo dere'hel marc'had morianed ha marc'hadourezhioù all, sul-ouel.
- 12) Ar vugale a c'hano etre sklaved a vo sklaved koulz-all hag a vo da mestr ar sklaved ha n'eo ket da hini ar sklaved ma c'hoarvez d'ar gwaz ha d'ar wreg kaout mistri disheñvel.
- 28) Ne c'hell ar sklaved kaout seurt ebet ha na vefe d'o mestr, ha kement tra a zeu dezho evit ne vern pe abeg a vo piaouet ez-reizh gant ar mestr.
- 38) Kement sklaved war dec'h miz-pad (...) a vo troc'het e zivskouarn dezhañ hag a vo merket e skoaz gant ur flourdilizenn; ma c'hoarvez gantañ tec'hout en-dro e vo troc'het un arzell outañ ha merket e skoaz all; an deirvet gwech e vo baret d'ar marv.
- 42) Bez e c'hell ar vistri, bewech ma soñjint e tellezint-se lakaat o sklaved da vezañ chadennet ha gwalennataet.

Kod Du, pe Fdit ar Roue o talvout da reol evit gouarnamant ha melestradur ar justis hag ar bolis en inizi gall Amerika hag evit urzh-vat ha trafik ar vorianed hag ar sklaved, miz Meurzh 1685

Diell 14 : statud ar Vonianed (ar re zu) termenet er C'hod du 1685